

Hegypályán

Bevezető egy meredek összeállítás elé

Budai „hegypályának” nevezték egykoron a mai Országos Széchényi Könyvtárnak is otthont adó Budavári Palota megközelítésének egyik eszközét, a budavári siklót. A turisták által kedvelt hegyi vasút 1987 óta az UNESCO Világörökségének listáján is szerepel, mint a Duna-parti látkép egyik meghatározó eleme. A 95 méter hosszúságú út, a Széchenyi Lánchíd budai hídfőjénél lévő alsó és a budavári palota felső állomás közötti utazás mindössze néhány percig tart, ám nem olcsó szórakozás. Az ötven méteres szintkülönbséget más módon is leküzdheti az ember, például felgyalogol (ha nagyon elszánt, esetleg felfut) a lépcsőn, vagy körbemegegy busszal a Várhegy túlsó oldalán lévő bejáratnál található a lifthez. A hosszú bevezető a választási lehetőségek tárházát szándékozik illusztrálni az infrastruktúra kiépítését és majdani fenntartását és használatát illetően. De mint sok más út, mindegyik – ha nem is Rómába –, de a könyvtárba vezet. Ha fel akarunk jutni az OSZK-ba, egyszerűen megnézhetjük a honlapon a megközelítési módokat. Ott van a sikló, buszok közlekednek egész rendszeresen, és végső soron gyalogolhatunk is, ha megvan az infrastruktúra hozzá, mármint a lépcsőt nem borítja hó és jég, és a lábunk, tudónk is kibírja. A könyvtár, csakúgy mint a hozzá vezető lépcső, odafenn vár ránk, az élettelen épület boldog tudatlanságában.

Valahogy így áll az ember a könyvtár szerepével is a tudomány infrastruktúrájában. A tudósok és kutatók az agyukban elraktározták az információt, hogy rendelkezésükre áll a könyvtár, de gyakran egyszerűen nem jut az eszükbe mint kézenfekvő megoldás. A könyvtár pedig sokszor nem megy elébe a potenciális kéréseknek. A könyvtárosnak olykor nincs lelki ereje, hogy kitalálja az olvasó információs óhaját-sóhaját, mivel sokszor az olvasó maga sem tudja, mire van szüksége „per pillanat”, nemhogy holnap vagy holnapután. A *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* jelenlegi száma elsősorban saját szakmánk háza tájékán szeretne körülnézni, illetve az olvasót körbevezetni a könyvtárak és a könyvtártudomány útvesztőjében. Nem véletlen, hogy a cikkek nagy része felsőoktatási könyvtárakban dolgozó kollégáktól származik. Ők állják a sarat a kutatók vélt és valós információs igényeivel szemben, ők vannak abban a szerencsés (vagy inkább szerencsétlen?) helyzetben, hogy a napi könyvtárosi munka mellett elvárják tőlük, hogy kutassanak, oktassanak, publikáljanak és aktívan részt vegyenek a szakmai szervezetek működésében. Tapasztalataik révén talán nagyobb távlatból látják, mi is történik körülöttük, és hogyan lehet megfelelni az összes elvárásnak. (Zárójelben megjegyzem: nem lehet, valami mindig elmarad.) Az itt következő tanulmányok, interjúk és rövid cikkek remélhetőleg gondolatokat fognak ébreszteni a könyvtárak jelenlegi szerepéről, szükségességéről, illetve a társadalom és a tudományos élet egyéb, ide vonatkozó kérdéséről. Plusz egy sor olyan más témáról, aminek látszólag semmi köze az egészhez, viszont ha a könyvtárakat a szélesebb értelemben vett tudomány infrastruktúrája részének tekintjük, talán további ötleteket is adhatunk. Sőt, esetleg a reflektálás a tettek mezejére is elfajulhat, mondjuk, bizonyos döntéshozók esetében, ha szabad egy szócsavarral véget vetni eme fejtegetésnek.

Mondottuk: minden út a könyvtárba vezet. De minden döntést és cselekedetet valamiféle helyzetfelmérésnek és értékelésnek illik megelőznie. A tudományok műveléséhez

szükséges előfeltételek megteremtéséhez elsősorban azt kell tudnunk, hogyan áll a helyzet jelenleg, mire van szükség a különböző területek fejlesztéséhez, illetve hogyan lehet és kell a meglévő forrásokat minél jobban felhasználni. A könyvtár, mint ezen infrastruktúra szerves része, önmagában is külön vizsgálódások tárgya lehetne. A tematikus szám írásai ennél egy lépéssel tovább mennek, és a könyvtártudomány infrastruktúrájának feltérképezését jelölik meg elsődleges célként. A jelen összeállítás célja kettős: egyrészt „tükröt tartani”, ahogy Kovács Katalin értékelő-elemző írásának címe jelzi a társfolyóirat, a könyvtáros szakma nagy hagyományaival rendelkező referált lapjának, a *Könyvtári Figyelőnek* az ismertetésével. A *Műhelykérdések* rovatban egy hazai és a magyar könyvtárosok körében legnépszerűbb külföldi szervezet bemutatásával lehetőség nyílik egy-egy pillanatsfelvétel során arra, hogy betekintést nyerjünk a Magyar Orvosi Könyvtárszövetség és a Könyvtárosok Nemzetközi Szövetsége, az IFLA munkájába, Palotai Mária és Dudás Anikó segítségével. A másik cél a reflektálás és a gondolatébresztés, azzal az alig titkolt reménnyel a háttérben, hogy esetleg mások is kedvet kapnak hasonló cikkeik írására. Az olvasói hozzájárulással készült írás a lapszám vendégszerkesztője tollából a hozzászólások és vélemények széles skáláját tükrözi, nem rejtve véka alá a legelkeseredettebb, legnegatívabb megjegyzéseket sem. Koltay Tibor rendhagyó könyvtárpolitikai témájú cikke minden bizonnyal párbeszédre készíti az olvasókat; míg a pályájuk elején álló kollégák és egyetemisták reflexiói biztatónak tűnnek szakmánk jövőjét illetően. A két nagy cél szinte egybeolvad az interjúk során. Az ihlető interjú Thomas Baborral páratlan a maga nemében, hiszen egy teljesen más szakterületről szól, de szinte minden sora „egy az egyben” alkalmazható a mi szakmánkra. Ennek párja a magyar tudóssal, Demetrovics Zsolttal készült beszélgetés, aki az oktató és kutató nézőpontjából közelíti a tudomány infrastruktúrájához. A könyvtárosokat minden bizonnyal legjobban érdeklő interjút Dudás Anikó készítette szakmánk egyik legnagyobb magyar „sztárjával”, Barátné Hajdu Ágnessel, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnökével, aki az IFLA igazgatótanácsának is tagja. A számos izgalmas, a napjaink könyvtárosát érdeklő kérdésre kitérő, hazai és külföldi gyakorlatokat párhuzamba állító beszélgetés üzenete, többek között – ahogyan a címe is sugallja – az erős könyvtár és a felkészült könyvtárosok támogatása. A nemzetközi kitekintés ebben a vonatkozásban is nemcsak hasznosnak, hanem értékkeremtőnek tűnik.

Miért kell külföld felé kacsingatni? – kérdezhetné az olvasó. A magyar könyvtárak helyzetén nem sokat segít a máshol bevált gyakorlat, hangzik az egyik végletes vélemény; a másik pedig „egy az egyben” átvehetőnek talál mindent. Nos, a könyvtárosok egyik feladata egyfajta híd-szerep felvállalása, amibe beillik a külföldi példák értelmezése, mielőtt azok megvalósításába fognánk. Tapasztalt fordítóként nyugodtan kijelenthetem, hogy egy angol szöveget nem lehet „simán”, Google-fordítóval átültetni magyarra. Ugyanígy nem vehető át minden, amit a külföldi könyvtárak csinálnak, először meg kell találnunk a magyar állapotokhoz illeszkedő formát, amihez viszont ismerni kell a dolgok napi állását. A kitekintés nemcsak abban segít, hogy megértsük, mások mit csinálnak jól és miért, hanem nagyobb távlatokat is nyújt saját kis kuckónk, akarom mondani, könyvtárunk munkájához. A madártávlat, mint ahogyan a Duna túlsó partját szemléli az ember a Budai Várból, gyakran elfeledtetni velünk a hétköznapok apró gondjait és örömeit. Az alattunk közlekedő budavári sikló onnan egyáltalán nem is látszik. De attól még ott van, jár fel és le.

Hajnal Ward Judit